

Wirtualna mobilność w europejskiej przestrzeni akademickiej

W opracowaniu przedstawiono koncepcję wirtualnej mobilności w kontekście realizacji procesów naukowo-dydaktycznych z wykorzystaniem e-learningu, rozumianej jako alternatywę dla tradycyjnej mobilności studentów i kadry akademickiej. Autorzy prezentują wyniki badawcze projektu europejskiego „Teaching and E-learning Advances in European Mobility Space” (TALARIA), realizowanego we współpracy z czterema czołowymi uniwersytetami europejskimi z Belgii, Irlandii, Hiszpanii i Niemiec.

Wprowadzenie

Szkolnictwo wyższe w Polsce przechodzi obecnie proces transformacji i reorientacji na cele zdefiniowane w nowej strategii rozwoju. Jednym z głównych wyzwań w tym obszarze jest adaptacja do europejskich standardów pracy naukowo-dydaktycznej oraz zmieniających się wymagań wobec absolwentów szkół wyższych. Wysoka konkurencja, zarówno na lokalnym, jak i międzynarodowym rynku pracy, stwarza potrzebę ciągłego monitorowania i podnoszenia jakości kształcenia.

Europejska przestrzeń akademicka w kontekście Deklaracji Bolońskiej wprowadza konieczność nawiązywania współpracy między ośrodkami uniwersyteckimi, realizowanej w duchu współtworzenia i współdzielenia wiedzy, wymiany doświadczeń i promowania innowacji. Istotnym celem jest takie ukierunkowanie kooperacji, aby przygotowywała ona studentów oraz kadrę akademicką do mobilnej nauki i pracy w środowisku europejskim, a tym samym sprzyjała budowaniu wspólnej gospodarki opartej na wiedzy.

Mimo wprowadzenia polityk Otwartej Europy oraz Europy Wiedzy mobilność jest nadal zjawiskiem marginalnym, również wśród najbardziej dynamicznej grupy – ludzi młodych, którzy nie założyli jeszcze własnych rodzin. W ostatnich latach powstaje w związku z tym coraz więcej inicjatyw w zakresie intensyfikacji mobilności, a internacjonalizacja na poziomie akademickim i zawodowym staje się coraz bardziej istotną przesłanką dla decydentów systemu oświaty oraz twórców programów szkół wyższych. Wynika to również z faktu, że Komisja Europejska wyznaczyła konkretny cel w programie zintegrowanych działań

w zakresie kształcenia ustawicznego, zakładający już na rok 2011 uczestnictwo w programie Erasmus około trzech milionów europejskich studentów.

Przesłanką do uruchomienia projektu TALARIA, opisanego w niniejszym opracowaniu, była obserwacja wyraźnych barier ograniczających mobilność polskiej kadry akademickiej. Przyczynę oporu wobec mobilności stanowi zazwyczaj obawa przed nowym, nieznanym otoczeniem kulturowym i zawodowym, wynikająca często z nieznanymi standardów pracy za granicą. Dodatkowe demotywatory to brak możliwości pogodzenia życia rodzinnego ze zmianą miejsca zamieszkania oraz dysfunkcje natury fizycznej lub zdrowotnej utrudniające lub wręcz uniemożliwiające fizyczne podróżowanie. W tym kontekście niezwykle istotna staje się koncepcja wirtualnej mobilności, rozumiana jako wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych do uzyskiwania korzyści porównywalnych do tych, jakie można osiągnąć przy mobilności tradycyjnej, lecz bez konieczności podróżowania.

Celem opracowania jest prezentacja problematyki mobilności wirtualnej w środowisku akademickim – nie tylko z perspektywy studenta realizującego całość lub część programu dydaktycznego za granicą, lecz w szczególności pracownika naukowo-dydaktycznego, który w warunkach polskich charakteryzuje się bardzo niską skłonnością do mobilności tradycyjnej.

Problem mobilności kadry akademickiej w Polsce i Europie

Nowa strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce zakłada wprowadzenie powszechnego obowiązku mobilności kadry, co w niedalekiej przyszłości może stanowić poważny problem dla sporej jej części. Wiele osób, często z bogatym doświadczeniem zawodowym w kontekście uwarunkowań krajowych, nie posiada bowiem odpowiedniego przygotowania, aby pełnoprawnie konkurować z innymi na międzynarodowym rynku pracy Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Zagadnienie to wykracza poza sam problem barier językowych i obejmuje wiele aspektów wynikających z różnic metodycznych, społecznych i kulturowych systemów edukacyjnych poszczególnych państw członkowskich.

Dotychczasowe badania mobilności wśród pracowników naukowo-dydaktycznych wskazują, że szczególnie istotny i niekorzystny dla przyszłego rozwoju jest brak aktywności osób w wieku średnim. Grupa ta obejmuje pracowników posiadających już stopień doktora, dla których jednak nie ma realnej możliwości dalszego, efektywnego rozwoju zawodowego poza macierzystą uczelnią na arenie międzynarodowej. Z programów stypendialnych i wymiany pracowników korzystają najczęściej ludzie relatywnie młodzi, w szczególności mężczyźni i osoby bez zobowiązań rodzinnych.

Z możliwości programów wymiany w ramach porozumień międzynarodowych korzysta jednak niewielki odsetek polskich pracowników naukowo-dydaktycznych. Spowodowane jest to słabym upowszechnianiem idei mobilności w tej grupie zawodowej, ale i brakiem odpowiedniego przygotowania zawodowego, kompetencyjnego, kulturowego i językowego do podejmowania okresowej pracy w ośrodkach zagranicznych. Z istniejących programów rozwojowych korzystają głównie przedstawiciele najmłodszej kadry, studenci oraz absolwenci szkół wyższych i zawodowych. Problem stanowi średnia grupa wiekowa, która swój proces rozwoju i budowania kariery zawodowej rozpoczynała przed nastąpieniem zmian polityczno-gospodarczych i pojawieniem się, dostępnych obecnie, możliwości wsparcia ze strony Unii Europejskiej. Rodzi to konieczność zaktywizowania kadry akademickiej, w szczególności z przedziału wiekowego 30–50 lat, przez stworzenie jej realnych możliwości i warunków do zdobywania i rozwoju doświadczeń zawodowych w myśl idei „uczenia się przez całe życie” dzięki pracy we wzorcowych ośrodkach akademickich.

Komisja Europejska oraz agencje krajowe od pewnego czasu aktywnie promują koncepcję wirtualnej mobilności przez finansowe wspieranie projektów edukacyjnych, takich jak program SOCRATES/Minerva¹ i program eLearning². Działania te w ciągu ostatnich lat zaowocowały powstaniem różnego rodzaju opracowań, wskazówek, procedur, modeli pedagogicznych oraz podręczników. Materiały te nie cieszą się jednak jak dotąd należną popularnością, głównie przez brak odpowiedniej promocji w środowisku akademickim.

Wśród głównych projektów dotyczących wirtualnej mobilności wymienić należy: MoreVM – *Ready for Virtual Mobility*³, E-MOVE – *An operational conception of virtual mobility*⁴, BEING MOBILE – *Disseminating Virtual Mobility for Students and Teachers*⁵, REVE – *Real Virtual Erasmus*⁶, jak również projekty dotyczące mobilności mieszanej (*blended mobility*): SUMIT – *Supporting Mobility Through ICT*, ESMOS – *Enhancing Student Mobility through Online Support*, VICTORIOUS – *Virtual Curricula Through Reliable Interoperating University Systems*.

¹ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc96_en.htm, [17.11.2012].

² http://ec.europa.eu/education/archive/elearning/index_en.html, [17.11.2012].

³ <http://www.morevm.org/project>, [17.11.2012].

⁴ <http://www.eadtu.nl/e-move/>, [17.11.2012].

⁵ http://www.virtualcampuses.eu/index.php/BEING_MOBILE_-_Disseminating_Virtual_Mobility_for_Students_and_Teachers, [17.11.2012].

⁶ <http://reve.europace.org/>, [17.11.2012].

Przesłanki i założenia wirtualnej mobilności

Wirtualna mobilność w omawianym kontekście stanowi formę uczenia się i nauczania, której podstawą jest zvirtualizowane środowisko dydaktyczne, stworzone z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. W ramach nauki i pracy obejmuje transgraniczną współpracę z różnymi środowiskami i kulturami, ukierunkowaną na wspólny nadrzędny cel, jakim jest międzykulturowe zrozumienie i wymiana wiedzy.

Programy takie jak Erasmus umożliwiają realizację w pełni lub częściowo programu studiów na zagranicznej uczelni. Jednak znaczna większość studentów w dalszym ciągu nie ma takiej możliwości, chociażby z przyczyn finansowych. Próbą zmiany tej sytuacji było wprowadzenie wirtualnej mobilności (Wirtualny Erasmus – *ERASMUS multilateral projects: Virtual Campuses 2007–2010*⁷), zakładającej wykorzystanie systemów zapewniających możliwości edukacyjne, które byłyby niezależne od lokalizacji i pozwalały na współpracę z zagranicznymi studentami i nauczycielami. Dzięki takiej inicjatywie nie ma znaczenia, czy realizacja programu odbywa się w domu, miejscu pracy czy na przyjmującej uczelni. Jej istotą staje się uczestnictwo w kursach e-learningowych oferowanych przez uczelnię macierzystą, partnera programu lub inny uniwersytet współtworzący wirtualne środowisko dydaktyczne.

Wirtualna mobilność może być interpretowana na wiele sposobów. W większości przypadków obejmuje realizację następujących przykładowych scenariuszy:

- studenci biorą udział w kursach na uczelni zagranicznej podczas pobytu w domu lub w kursach uczelni macierzystej podczas pobytu za granicą;
- uzupełnienie istniejących, fizycznych programów wymiany w ramach programu Erasmus elementami wirtualnymi w okresie przygotowawczym i powrotnym (procedura aplikacji, przygotowanie językowe, ocena z dystansu pracy studenta, itp.);
- wirtualne staże w firmach zagranicznych w czasie trwania studiów;
- wykłady gościnne realizowane w sposób łączony: tradycyjny oraz elektroniczny i zdalny, udostępniany studentom innych uczelni na żywo lub w formie nagrania.

Mobilność nie dotyczy jednak wyłącznie zdobywania doświadczeń za granicą przez ludzi młodych. Istotnym problemem jest mobilność kadry naukowo-dydaktycznej. Wirtualna mobilność w tym zakresie może przyczynić się do przełamywania barier uniemożliwiających zdobywanie międzynarodowych doświadczeń zawodowych, wynikających np. z braku możliwości pogodzenia życia rodzinnego ze zmianą miejsca zamieszkania czy też dysfunkcjami natury fizycznej lub zdrowotnej, utrudniającymi lub wręcz uniemożliwiającymi

⁷ http://ec.europa.eu/education/erasmus/campus_en.htm, [17.11.2012].

podróżowanie. Jednocześnie stwarza możliwość dokształcania się, doskonalenia umiejętności oraz zdobywania nowych doświadczeń i kompetencji zawodowych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii e-learningowych, bez względu na wiek, płeć, staż pracy, a także wbrew naturalnym utrudnieniom, jakie niesie ze sobą życie.

Podobnie jak w przypadku mobilności studentów wirtualna mobilność pracowników może być realizowana na kilka sposobów:

- udział w poszczególnych kursach dla zagranicznego ośrodka akademickiego w ramach indywidualnej umowy lub porozumienia między uczelniami – w programach typu Erasmus udział w zdalnych zajęciach podczas pobytu w kraju lub prowadzenie kursów na macierzystej uczelni podczas wyjazdu zagranicznego;
- realizacja projektów lub inicjatyw naukowo-badawczych z jednostkami zagranicznymi, połączona z krótkimi wizytami studyjnymi w instytucjach partnerskich;
- wykłady gościnne poszerzające ofertę dydaktyczną zarówno dla studentów uczelni macierzystej, jak i innych zagranicznych jednostek, udostępniane w trybie e-learningu.

Podstawowym problemem jest zapewnienie odpowiednich warunków działania dla wirtualnego środowiska akademickiego, umożliwiających stworzenie relacji porównywalnych z tymi istniejącymi w komunikacji bezpośredniej. Wymaga to szczególnego podejścia przy wprowadzaniu narzędzi wspomagających wirtualną mobilność. Należy pamiętać, że z jednej strony mamy proces uczenia, z drugiej nauczania. Oba powinny być realizowane zgodnie ze standardami i wymogami zapewniania wysokiej jakości kształcenia oraz zasadami organizacji pracy naukowo-dydaktycznej charakterystycznymi dla danego kraju i jego systemu edukacyjnego.

Narzędzia wirtualnej mobilności

Podstawę systemową narzędzi wykorzystywanych do realizacji wirtualnej mobilności stanowi środowisko zdalnego nauczania zintegrowane na poziomie lokalnym i międzyuczelnianym. Prawidłowo wdrożona platforma zarządzania kursami e-learningowymi może być traktowana jako punkt wyjścia do budowy wspólnych inicjatyw międzynarodowych, związanych z realizacją wirtualnej mobilności. Niemniej jednak jej specyfika wymaga szczególnego podejścia, polegającego na zastąpieniu relacji bezpośrednich narzędziami komunikacji zdalnej w ramach realizacji procesów naukowo-dydaktycznych.

Tabela 1 przedstawia podstawowe aspekty procesu dydaktycznego w kontekście realizacji wirtualnej mobilności oraz odpowiadające im grupy narzędzi wspomagających.

Tabela 1. Wybrane aspekty procesu dydaktycznego i narzędzia wirtualnej mobilności

Aspekty	Narzędzia	Opis	Pracownik naukowo-dydaktyczny	Student
Realizacja programu dydaktycznego (prowadzenie kursów)	Strona internetowa (strona kursu na platformie e-learningowej)	Dostęp do kursu lub programu studiów z dowolnego miejsca wymaga wspólnej, zintegrowanej platformy e-learningowej	Tryb pasywny – umieszczanie pomocniczych materiałów dydaktycznych do prowadzenia kursu	Tryb asynchroniczny – student może w dowolnym momencie skorzystać z materiałów umieszczanych w kursach
	Dyskusja w grupie	Dyskusja tematyczna odbywa się w konkretnym czasie	Tryb aktywny – wykładowca uczestniczy w dyskusji grupowej lub tylko moderuje jej przebieg	Tryb synchroniczny – udział w zależności od przydzielonych zadań
	Czat	Rozmowa z wybranymi uczestnikami w konkretnym czasie	Tryb aktywny (jeżeli prowadzący jest uczestnikiem rozmowy)	Tryb synchroniczny nieobowiązkowy – zainteresowani studenci mogą wziąć udział w rozmowie z wybranymi uczestnikami lub prowadzącym
	Forum	Zbiór tematów i dyskusji, długi czas wykorzystania	Rola moderatora	Tryb asynchroniczny – udział nie jest obligatoryjny
	Wideokonferencja	Różne tryby: wideokonferencja grupowa z dzielonym ekranem, połączona z transmisją strumienia wideo	Występuje w roli wykładowcy; na dzielonym ekranie udostępnia materiały dydaktyczne, np. slajdy	Tryb aktywny lub pasywny; możliwość zadawania pytań (przez wirtualne podniesienie ręki, wprowadzenie tekstu lub udział głosowy i/lub wideo w dyskusji)

Aspekty	Narzędzia	Opis	Pracownik naukowo-dydaktyczny	Student
Współdzielenie wiedzy	Repozytoria wiedzy	Dostęp do wspólnych zasobów naukowych lub dydaktycznych	Czynny udział w tworzeniu treści i budowaniu wspólnej bazy wiedzy	Dostęp do części zasobów przeznaczonych do celów dydaktycznych
	E-Podręczniki	Opublikowane w sieci materiały dydaktyczne dla jednolitych programów nauczania	Jest autorem treści, bierze udział w ich tworzeniu	Łatwy dostęp do materiałów dydaktycznych bez względu na miejsce realizacji programu studiów
Infrastruktura	Wspólna platforma e-learningowa	W przypadku odrębnych systemów w ramach współpracujących uczelni należy zapewnić przenośność danych oraz wspólną autoryzację kont użytkowników		
	Wspólny system e-portfolio (konta użytkowników)	Profile z afiliacjami połączone z wizytówkami	Profile wykładowców, strony badawcze i projektowe	Baza portfolio studentów, linki do realizowanych programów kształcenia
	Wspólny lub zintegrowany system e-curriculum	Programy kształcenia (ścieżki, przedmioty, ECTS); przypisanie prowadzących do przedmiotów; odniesienie do kursów wspólnych lub porównywalnych w ramach współpracujących uczelni		
Organizacja procesów	Europejskie Ramy Kwalifikacji	Na poziomie krajowym odniesienie do opracowań Krajowych Ram Kwalifikacji, uwzględniających specyfikę systemów kształcenia	Umiejętność tworzenia materiałów dydaktycznych do kursów opartych na realnych wymogach europejskiego i lokalnego rynku pracy	Znajomość wymogów rynku pracy i ich odniesienie do treści zawartych w ofercie dydaktycznej
	ECTS	<i>European Credit Transfer and Accumulation System</i>	Pomoc przy planowaniu jednostek dydaktycznych dla kursów realizowanych w formie zdalnej, na podstawie czasu pracy studenta	Możliwość porównywalności zakresu materiału dla poszczególnych kursów
Komunikacja	Komunikatory	Dodatkowe narzędzie komunikacyjne 1-1 lub n-m, służące indywidualnym konsultacjom		
	Sieci społeczne	Budowanie więzi społecznych i kulturowych, dzielenie się zainteresowaniami i poglądami; możliwość powiązania profili		

Źródło: opracowanie własne

Mobilność wirtualna może być realizowana poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w środowiskach dydaktycznych wyposażonych w platformę e-learningową, obsługę wideokonferencji i transmisji strumieniowej materiałów wideo oraz posiadających wspólne obszary robocze i repozytoria wiedzy. Należy jednak odnotować, że często nie ma możliwości zastąpienia w pełni kontaktu bezpośredniego przez relację zdalną, dlatego w szczególny sposób powinno się zadbać o zapewnienie wymogów jakościowych w sposobie organizacji nauczania na odległość.

Identyfikacja i analiza uwarunkowań mobilności w europejskiej przestrzeni akademickiej (Projekt TALARIA)

Specyfika projektu TALARIA wynikała z odniesienia do realnych barier mobilności. Celem wiodącym było stworzenie i umocnienie mechanizmów przewyższania tych barier oraz zapewnienie odpowiednio wysokich standardów jakościowych podejmowanej mobilności. Ma to szczególne znaczenie w odniesieniu do kreowania warunków do mobilności wirtualnej, która z jednej strony stanowi „bezpieczną” i przyjazną formę przygotowania do pełnej, tradycyjnej mobilności osób z mniejszym doświadczeniem, z drugiej natomiast daje realną i często jedyną możliwość uczestniczenia w tej sferze aktywności zawodowej osobom skazanym na wykluczenie ze względu na sytuację społeczną, ekonomiczną lub zdrowotną.

Działania podejmowane w projekcie zogniskowane zostały wokół podstawowych założeń strategicznych programu Leonardo da Vinci VETPRO⁸, poprzez wspieranie kadry naukowo-dydaktycznej w kształceniu się i planowaniu swojego rozwoju zawodowego, a także doskonalenie jakości i wymiany innowacyjnych technik pracy oraz popularyzację najlepszych praktyk w zawodzie nauczyciela akademickiego. Podjęte działania powinny zaowocować poszerzeniem i zintensyfikowaniem współpracy międzynarodowej, wsparciem realizacji koncepcji „uczenia się przez całe życie”, a także przyczynieniem się do zwiększenia mobilności grupy docelowej projektu, jaką stanowią polscy nauczyciele akademicy.

Projekt obejmował działania na dwóch podstawowych płaszczyznach. Pierwsza polegała na intensywnej wymianie doświadczeń zawodowych podczas wizyt w ośrodkach partnerskich. Partnerami w projekcie są uniwersytety z krajów o odmiennych systemach kształcenia, oferujące otwarte programy wymiany pracowników, zaangażowanie w rozwój kadry i podnoszenie jakości kształcenia ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania

⁸ http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/guide/fiches/leonardo3_en.html, [17.11.2012].

nowoczesnych technologii informatycznych w dydaktyce. Druga płaszczyzna obejmowała działania ukierunkowane na przełamywanie barier i przygotowanie warunków sprzyjających mobilności pracowników opisanej grupy docelowej.

Poza istnieniem samej potrzeby mobilności, istotny jest fakt, iż polskie uniwersytety przyjmują w ramach różnych programów dydaktycznych również studentów zagranicznych. Nierzadko okazuje się, że mimo posiadania odpowiedniego przygotowania merytorycznego wielu nauczycielom akademickim brakuje umiejętności prowadzenia zajęć w języku obcym na wymaganym poziomie metodycznym (odpowiednia technika pracy, specjalistyczne słownictwo itp.). Pojawia się zatem konieczność przeszkolenia kadry uniwersyteckiej w celu dostosowania do nowych, europejskich standardów. Dostępność tego typu szkoleń czy kursów jest jednak często bardzo ograniczona.

Projekt został ukierunkowany na zapewnienie możliwości doksztalcania się i doskonalenia umiejętności oraz poszerzania wiedzy, a także zdobywania nowych doświadczeń i kompetencji zawodowych w europejskich ośrodkach akademickich z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, bez względu na wiek, płeć, staż, a także wbrew naturalnym utrudnieniom, jakie niesie ze sobą życie (choroba, trudna sytuacja rodzinna, konieczność opieki nad dzieckiem, osobą chorą lub niepełnosprawną – wirtualna mobilność). Uczestnicy wyjazdów do ośrodków partnerskich mieli okazję poznać charakter pracy na danym uniwersytecie, zapoznać się z kulturą oraz wziąć udział w spotkaniach, warsztatach, wykładach i kursach językowych na poziomie słownictwa akademickiego.

Rezultaty badań koncentrują się na analizie porównawczej różnych europejskich systemów kształcenia i metod rozwoju kadry akademickiej, ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania technologii informatycznych w dydaktyce, a przede wszystkim na przygotowaniu warunków do intensyfikacji mobilności i zdobywania międzynarodowych doświadczeń zawodowych. Analiza dotyczyła następujących obszarów: systemu kształcenia, organizacji dydaktyki, realizacji programów kształcenia pod względem merytorycznym i metodycznym, ewaluacji dydaktyki z perspektywy studenta, nauczyciela akademickiego i jednostki edukacyjnej, wsparcia procesów naukowo dydaktycznych oraz mobilności. Na tej podstawie zostały opracowane wspólne problemy i potrzeby w zakresie realizacji polityki mobilności w europejskiej przestrzeni akademickiej z udziałem ośrodków partnerskich, które zostaną wykorzystane w kolejnych działaniach projektowych i publikacyjnych.

Wyzwania wirtualnej mobilności i wskazówki dla polskich szkół wyższych

W wyniku przeprowadzonych analiz podczas wizyt studyjnych wyodrębniono następujące problemy związane z realizacją wirtualnej mobilności:

- indywidualne podejście i propagowanie mobilności – należy zwiększyć świadomość, a także zachęcać do podejmowania wyzwań związanych z mobilnością w ramach rozwoju osobistego, podnoszenia kwalifikacji oraz otwarcia na nowe wyzwania zawodowe;
- problem organizacyjny – wysoka świadomość nauczania zdalnego wynikająca z właściwych struktur, procedur oraz stosowanych metodyk realizacji nauczania zdalnego na poziomie uczelni;
- problem proceduralny – procesy ogólno- i międzyuczelniane dotyczące organizacji nauczania zdalnego oraz realizacji mobilności wirtualnej powinny być przejrzyste i łatwe do adaptacji w ramach współpracy międzynarodowej;
- problem techniczno-technologiczny – konieczność stworzenia zintegrowanych systemów w ramach poszczególnych jednostek oraz konsorcjum współpracujących uniwersytetów, a także narzędzi do kolaboracji w wirtualnej przestrzeni akademickiej.

Potrzeby studenta realizującego program mobilności wirtualnej obejmują:

- kompleksową informację na temat organizacji i procedur związanych z realizacją programu dydaktycznego,
- możliwość zapoznania się z opinią innych studentów, którzy uczestniczyli w wymianie (mobilność tradycyjna lub wirtualna),
- wsparcie na poziomie programu studiów i korelacja z warunkami na uczelni macierzystej,
- przystępność procedury aplikacyjnej,
- przygotowanie kulturowe i językowe,
- wsparcie ze strony zarówno uczelni macierzystej, jak i organizującej zajęcia w ramach wirtualnej mobilności,
- możliwość stałego kontaktu z prowadzącymi (dobra komunikacja),
- informacje na temat możliwości odbycia stażu,
- przejrzystość procedur ewaluacyjnych,
- łatwą dostępność narzędzi niezbędnych do realizacji wirtualnej mobilności.

Mobilność w odniesieniu do kadry akademickiej, studentów oraz absolwentów stanowi jeden z głównych elementów Procesu Bolońskiego. Szczególnie istotne jest rozpoznanie kwalifikacji, stopni oraz czasu trwania poszczególnych programów.

Jednym z narzędzi wspomagających identyfikację i porównywalność kształcenia są Europejskie Ramy Kwalifikacji. Zapewniają przejrzystość zarówno w kontekście edukacyjnym, jak i zawodowym, umożliwiając swobodne poruszanie się między różnymi europejskimi systemami kształcenia. Powinny one służyć uczelniom wyższym jako punkt odniesienia do tworzenia i doskonalenia programów kształcenia opartych na punktach kredytowych ECTS.

Działania na rzecz mobilności mają wyraźnie pozytywny wpływ nie tylko na zaangażowane osoby, ale także na zaangażowane instytucje. Rodzaje współpracy europejskiej promowanej przez poszczególne programy powinny przyczyniać się do modernizacji i poprawy systemów kształcenia i szkolenia w całej Unii Europejskiej.

Podsumowanie

Istotnym negatywnym zjawiskiem w Polsce jest malejąca z roku na rok liczba studentów w kraju, spowodowana przez niż demograficzny, prowadząca do stopniowego zmniejszenia liczby godzin dydaktycznych, co w rezultacie stwarza zagrożenie redukcji zatrudnienia. Pracownik mobilny, posiadający odpowiednie kompetencje, ma znacznie większe szanse na znalezienie pracy poza obecnym miejscem zatrudnienia i zamieszkania. Dzięki stwarzaniu warunków do realizacji wirtualnej mobilności pojawia się możliwość zdalnej pracy w ośrodkach zagranicznych bez konieczności długiego pobytu poza domem rodzinnym. Przeciwdziała się tym samym wykluczeniu społecznemu i likwiduje istotne bariery rozwoju zawodowego. Po stronie uczelni oznacza to również możliwość elastycznego kształtowania i wzbogacania własnej oferty dydaktycznej, przy wykorzystaniu do tego celu najlepszych badaczy i dydaktyków w wymiarze ogólnoeuropejskim.

Umożliwienie uczestnictwa w otwartych szkoleniach z zakresu mobilności, a także stworzenie warunków do mobilności wirtualnej stanowi istotny czynnik w zwalczaniu zastoju rozwojowego i ubóstwa wśród kadry akademickiej w średnim wieku. Pozwala również na partycypację w cieszącym się coraz większym zainteresowaniem projektach, których celem jest uruchomienie anglojęzycznych kierunków nauczania na uczelniach krajowych, kierowanych do studentów zagranicznych z Europy oraz Azji i Bliskiego Wschodu.

Główną osią zaprezentowanego projektu TALARIA jest propagowanie wśród społeczności akademickiej wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych do pracy naukowo-dydaktycznej, promowanie mobilności i współpracy z akademickimi ośrodkami europejskimi oraz podnoszenie jakości pracy na uniwersytetach w Polsce zgodnie ze standardami europejskimi. Silne wsparcie stanowić będzie zaangażowanie obecnych i przyszłych partnerów zagranicznych w realizację projektu oraz kontynuację i rozwój inicjatywy w przyszłości, co daje szansę na wzrost wspólnych kompetencji kadry akademickiej oraz większą konkurencyjność na europejskim rynku pracy.

Bibliografia

H. Bijmens, M. Boussemaere, K. Rajagopal, I. Op de Beeck, W. Van Petegem, *European Cooperation in Education through Virtual Mobility*, EuroPACE, Heverlee, Belgia 2006.

I. Op de Beek, K. Bijmens, W. Van Petegem, *Home & Away. Coaching exchange students from a distance*, EuroPACE, Heverlee, Belgia 2012.

VENUS, *Virtual Seminars. Creating new opportunities for universities*, EuroPACE, Heverlee, Belgium 2012.

Netografia

BEING MOBILE – Disseminating Virtual Mobility for Students and Teachers, <http://www.virtualcampuses.eu/index.php>.

eLearning, http://ec.europa.eu/education/archive/elearning/index_en.html.

E-MOVE –an operational conception of virtual mobility, <http://www.eadtu.nl/e-move>.

ERASMUS multilateral projects: Virtual Campuses 2007–2010, http://ec.europa.eu/education/erasmus/campus_en.htm.

Information and Communications Technologies, http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc96_en.htm.

Leonardo da Vinci VETPRO, http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/guide/fiches/leonardo3_en.html.

MoreVM – Ready for Virtual Mobility, <http://www.morevm.org/project>.

REVE – Real Virtual Erasmus, <http://reve.eupace.org>.

Abstract

This paper presents the idea of virtual mobility in the context of e-learning usage in research and teaching processes, perceived as an alternative to the traditional mobility of students and academic staff. The authors present and discuss the results of the European project "Teaching

and E-learning Advances in European Mobility Space" (TALARIA), conducted in collaboration with four European universities in Belgium, Ireland, Spain and Germany.

Nota o autorach

Gracja Wydmuch jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym w Katedrze Inżynierii Systemów Informatycznych Zarządzania na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu. Obszarem jej zainteresowań badawczych jest zagadnienie interakcji pomiędzy człowiekiem a komputerem, ze szczególnym uwzględnieniem analizy determinant oraz realizacji procesów uczenia.

Andrzej Niesler jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym w Instytucie Informatyki Ekonomicznej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Jego zainteresowania naukowo-badawcze obejmują inżynierię procesów biznesowych, adaptacyjne systemy informatyczne oraz nauczanie wspierane przez technologie informacyjno-komunikacyjne. Od czterech lat kieruje pracami uczelnianego Centrum E-learningu oraz przewodniczy Radzie ds. Nauczania na Odległość na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu. Jest zaangażowany w tworzenie uczelnianych standardów i procedur oraz projektowanie i rozwój systemów wspomagających realizację procesów nauczania zdalnego.